

6. Петришин Л. Й. Особливості соціального супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання / Л. Й. Петришин // *Розвиток професійної майстерності педагога. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (Тернопіль, 11-12 квітня, 2019 р.)*. Тернопіль, Вектор. 2019. С.64-66.

7. Романовської Д. З. Психологічний та соціально-педагогічний супровід навчання і виховання «особливої дитини». Чернівці: Технодрук, 2009. 196 с.

Іськів В. В.
магістранта групи МСП-17
факультету педагогіки і психології
ТНПУ ім. В. Гнатюка

Петришин Л.Й., д. п. н., професор кафедри
соціальної роботи та менеджменту
соціокультурної діяльності ТНПУ

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ

Актуальність теми дослідження. Трудова міграція як соціальне явище об'єктивно впливає на розвиток соціально-економічних та суспільно-політичних відносин у країні. Поряд із позитивними моментами цього процесу (матеріальне забезпечення родин, можливість професійного зростання, діалог культур тощо) з'являється низка негативних явищ, які, в першу чергу, позначаються на родині та дітях.

Від'їзд батьків за кордон на заробітки стає причиною функціонування сім'ї, призводить до складних наслідків у розвитку дітей: вони нерідко залишаються бездоглядними, соціально незахищеними, виникають проблеми психологічного і педагогічного характеру. У зв'язку з цим постає необхідність активізації діяльності соціальних інститутів щодо створення умов для повноцінного розвитку дітей трудових мігрантів, здійснення розробки та

впровадження технологій, програм, форм і методів соціально-педагогічної роботи з цією вразливою категорією.

Саме соціальні педагоги мають виступити координаторами роботи з дітьми трудових мігрантів у середовищі закладу загальної середньої освіти. Актуальність виконання цього завдання підтверджується положеннями, відображеними у нормативно-правових документах: Конвенції ООН про права дитини, Конституції України, Законах України: «Про охорону дитинства», «Про освіту», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про зайнятість населення», «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», наказі МОН України «Про проведення соціально-педагогічної та психологічної роботи з дітьми трудових мігрантів» та ін.

Вагомий внесок у процес дослідження теорії і практики міжнародної трудової міграції, удосконалення організаційних, економічних та правових важелів її регулювання зробили О. Балакірева, О. Левцун, Е. Лібанова, М. Стасюк, Т. Кульчицький, Л. Петришин та ін. Вивчення окремих аспектів явища трудової міграції здійснено у працях А. Акмалової, В. Капіцина, І Клячковської та ін.

Метою статті є аналіз особливостей соціально-педагогічної роботи з дітьми трудових мігрантів.

Виклад основного матеріалу. Як і будь-який вид професійної діяльності соціально-педагогічна діяльність має чітко визначену структуру, до складу якої входять такі взаємопов'язані компоненти, як: суб'єкт, об'єкт, мета, завдання, зміст, функції і технології цієї діяльності.

Суб'єктами здійснення соціально-педагогічної діяльності з дітьми трудових мігрантів можуть виступати працівники закладів загальної середньої освіти і соціальних служб: соціальні педагоги, соціальні працівники, психологи, педагоги, а також інші спеціалісти, які реалізують соціальну політику й надають соціальну допомогу і соціальні послуги.

Відповідно, об'єктом роботи цих спеціалістів виступають діти, батьки яких виїхали працювати за кордон. Метою соціально-педагогічної діяльності із зазначеною категорією клієнтів є надання конкретній дитині комплексної соціально-психолого-педагогічної допомоги, створення сприятливих умов для її особистісного зростання, захист її прав та інтересів [6, с.188]. Мета може бути досягнута шляхом реалізації завдань за кількома напрямками: профілактичним, реабілітаційним, правозахисним тощо. Отже, серед основних завдань соціально-педагогічної діяльності з дітьми заробітчани можна виділити наступні:

- створення умов для збереження та укріплення фізичного, психічного, морального, соціального здоров'я дитини;
- формування та розвиток моральних якостей, соціально значимих орієнтацій, життєвих установок;
- попередження та усунення десоціалізуючих впливів мікросоціуму на розвиток дитини;
- створення сприятливих умов для розвитку її здібностей, реалізації можливостей;
- надання соціальної, психологічної, педагогічної підтримки та допомоги, впровадження системи профілактичних, реабілітаційних заходів, спрямованих на оптимізацію процесу соціальної адаптації дитини [6, с. 190].

Зміст практичної соціально-педагогічної діяльності розкривається через вирішення ситуативних проблем дітей трудових мігрантів, проте не в «пожежному режимі», а в режимі планомірного відновлення життєвих сил та соціального статусу конкретної особистості, яка в цьому випадку перестає бути «клієнтом» та стає партнером соціально-педагогічної діяльності.

Такий підхід надалі забезпечує превентивний, профілактичний характер практичної соціально-педагогічної діяльності з дітьми трудових мігрантів. Діяльність при цьому спрямовується на попередження або усунення причин, що породжують соціальну проблему для учня або групи; на повернення учнів із соціально

проблемного середовища до соціально стабільного; на створення умов для розширення соціально стабільного середовища; на стабілізацію й гармонізацію взаємовідносин як у навчальному закладі, так і в соціальному середовищі.

Зауважимо, що при такому підході змінюється статус дітей трудових мігрантів – від клієнта соціальної роботи до партнера соціально-педагогічної діяльності. Це обумовлює об'єкт і предмет цієї діяльності; забезпечує реальний пріоритет учня в соціальному середовищі, визнання і реалізацію його цінності й значущості; робить самого учня суб'єктом цієї діяльності, автором перемоги над своїми проблемами (відомий принцип – «допоможи собі сам»).

Зміст соціально-педагогічної діяльності забезпечує досягнення поставлених мети та завдань і конкретизується в її основних функціях, серед яких різні дослідники, зокрема А. Капська [1; 2], О. Безпалько [3; 4], В. Пігіда [5; 6], виділяють наступні: виховну, комунікативну, організаторську, прогностичну, охоронно-захисну, діагностичну, попереджувально-профілактичну, корекційно-реабілітаційну, соціально-терапевтичну, посередницьку.

Реалізуючи ці функції у своїй роботі, залежно від конкретної ситуації, соціальний педагог обирає певні технології соціально-педагогічної діяльності, тобто сукупність прийомів, методів і впливів, що використовуються з метою досягнення успіху у вирішенні проблем клієнтів та забезпечення ефективності надання соціально-педагогічної допомоги [5; 6; 7].

Найбільш часто використовуваними у роботі з дітьми трудових мігрантів є технології діагностики, консультування, профілактики, корекції, реабілітації, терапії.

Висновок. Таким чином, здійснюючи соціально-педагогічну діяльність з дітьми трудових мігрантів, спеціалісти мають змогу надавати їм комплексну психологічну, соціально-педагогічну, юридичну, інформаційно-консультативну та інші види допомоги.

Загалом, за умови своєчасного виявлення проблеми та інтенсивного втручання з метою її вирішення знижується ризик

потрапляння дитини у складні життєві обставини, забезпечується її нормальне соціальне функціонування під час відсутності батьків. Однак сьогодні в цій галузі існує цілий ряд питань, які ще не отримали вирішення на рівні педагогічної науки: по-перше, це не розробленість методик і технологій діяльності, які б дозволили на високому рівні здійснювати соціально-педагогічну підтримку дітей трудових мігрантів; по-друге, це неналагодженість механізмів зв'язку та відсутність системи взаємодії між соціальними службами та закладами загальної середньої освіти у здійсненні соціально-педагогічної підтримки таких дітей.

Список використаних джерел:

1. Капська А. Й. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи : модульний курс дистанційного навчання / А. Й. Капська, О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола; заг. ред. А. Й. Капської. К. : ДЦССМ, 2002. 164 с.
2. Соціальна педагогіка: підручник / за ред. проф. А. Й. Капської. К. : Центр навчальної літератури, 2003. 256 с.
3. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учбової літератури. 2009. 208 с.
4. Безпалько О. В. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді : дис. ...доктора пед. наук : 13.00.05. Луганськ, 2007. 467 с.
5. Пігіда В. М. Соціально-педагогічна діяльність з дітьми трудових мігрантів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2011. Вип. 21. С. 157–160.
6. Пігіда В. М. Технології соціально-педагогічної діяльності з дітьми трудових мігрантів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2013. № 11 (2). С. 186-193.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_11%282%29_29 (Дата звернення 10.10.2022.)

7.Петришин Л. Й. Основні аспекти соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами у громаді. *Соціальна робота з різними категоріями населення у територіальній громаді: українські реалії та міжнародний досвід: колективна монографія*. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2018. 221 с. С. 127-145.

Когут Д.В.
студентка групи СР-41
факультету педагогіки і психології
ТНПУ ім. В.Гнатюка

Петришин Л.Й., д. п. н., професор кафедри
соціальної роботи та менеджменту
соціокультурної діяльності ТНПУ

ВПЛИВ МІКРОКЛІМАТУ СІМ'Ї НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Актуальність теми дослідження. Сім'я впродовж тривалого часу відіграє одну з провідних ролей у формуванні особистості дитини, проте на кожному віковому етапі роль і значення сім'ї змінюються і мають свої специфічні особливості. У підлітковому віці стосунки з батьками переходять на якісно новий етап. Специфіка взаєностосунків «сім'я – підліток» обумовлена, в першу чергу, завданнями формування і усвідомлення підлітком своєї ідентичності, корінними перетвореннями мотиваційної сфери. У підлітка одночасно співіснують два типи потреб: потреба в автономії, пошані, самовизначенні та потреба в підтримці й приєднанні до сімейного «ми» [4].

Нормальний психічний розвиток дитини, її становлення як особистості, майбутнього сім'янина зумовлюється, перш за все, загальним мікрокліматом сімейного життя, його тональністю,